

Алексеј Бркић

НАСЛЕЂЕ И ДИЈАЛЕКТИКА ДОГАЂАЈА

ТРАНСКРИПЦИЈА ИЗ ЗАПИСА "ПОВРАТАК НА ПОЧЕТАК"

И опет када је наступила јесен пријатељи загонске се састадоше. У једно поподне пре него што ће отуд са Леванга, изаћи ветрови каравеле да сву ноћ језде по мрачном небу и шкрипе по таванима дорћолских кровинара, ево пријатеља како долазе у двориште моје куће да наставе са разговором започетим давно и далеко.

Намерни су да сада освеже своја сећања на тракијске дискурсе што су их водили свако лето у невеликом граду Јасмосу на докату гостољубивог дома, или нешто јужније на песковитом јалу Егејског мора где је некад боравила кћерка господара Дrame и жена деспота Угљеше, угледна и честита госпођа а судећи према остављеном запису на свили и веома племените душе. А пре ње у она сасвим древна времена тај је квадрант земаљске карте походио и Аристотел, човек умап и увек спреман да пружи одговор некемe радозналом ако би га тај стао да пита о ономе што су Латини доцније називали „mysterium magnum”. Тако се под косим зрацима сунца у то поподне нађе шарена разговорна дружина (нека „луда браћа” како их је оцењивало строго грађанство Дорћола), међу њима најпре Модератус из Годе, питагорејац и мајстор обратне визууре, затим Никомах из Герасе, такође познати питагорејац и врсни мајстор аритметике, потом Лукрецијус Карус, песник природе ствари. Беше дошао и Леонардо Пизано познатији под именом Фибоначи, онда фра Лука Паћоли, лектор Болоњског студија, познавалац божанске пропорције и његов цртач Леонардо да Винчи, са њима и Франческо Боромини, архитекта необичних идеја, па Агрипа фон Нетенсхајм, кабалиста, а са овим и Томазо Кампанела, изумитељ светова, а нису изостали ни Јакопо де Барбари, сликар, ни његов друг из Немачке Албрехт Дирер бакрописац. Нађоше се ту и млађи од ових и још млађи од млађих све врсни истраживачи хармонијског круга односа, а обавезно и Тиријако де Пициколи, звани Анконитано,

археолог и трагалац за остацима класичне старине, путник и дипломата, трговац тајном робом и овлашћени дојавник обе стране, турске и папске.

Пошто се дружина заложила медом и орасима те се разгалила хладном водом, неко упита уваженог Модератуса да му одговори на једно питање уколико је расположен. Питање се чини просто али увек произађе на то да чим се човек ухвати у коштац са њим одмах се покаже, као што је приметио пронициљиви Ниче, како је рогато, рогато и ненадигриво. Пита се наиме зашто се на овом свету, а биће да је тако и на оном, све редовно понавља и тече једно иза другог. Рецимо сваког јутра се роди сунце, преко дана путује небом, а предвече западне иза Зерека и зачас нестане у помрчини, међутим, тек колико прођу ноћни часови оно се опет појави те растера таму, следе мишеве, и оне друге што по мраку долазе чак са Карпата да грађанство плаше и људима у сан улазе. И тако се то догађа сваког боговетног дана из године у годину па ни најстарији људи не памте да је друкчије било ни за оних мирних ни за оних немирних и злих времена. Зашто бива да јесен сваке године раздрагано дође ношена на крилима лаких ветрових једрилица те разним даровима обрадује становништво, а својим благим додиром и жутиим хризантемама развесели људе. Али опет редовно бива и то да лишће опадне, хризантеме свену, и када се отргну листови календара, наступе кише а на гранама голим остају само банатски гавранови да кисну у својим црним погребним оделима. Но буде и тако да непогрешиво из године у годину снег бео и подмукао ускоро застре кровове и сав тај сиви и блатњави новембарски приказ покрије лепим белим покровом, а тада дорћолске кровинаре наликују на оне прекрасне шампите из посластичарнице Грубер. Узгред речено грађанство Дорћола грдно зазире од тог покрова и лажних колача све страхујући да је то предзнак ентропске нуле, а тиме се зна и коначног

краја у леденом бескрају. Напослетку се мора рећи премда нерадо, да се и животи смењују јер се људи рађају и нестају у низу, у некаквој поворци како су то некад чинили гладијатори пред царсвима поздрављајући их са „morituri te salutant”. А са тим животима што се један на други надовезују све се наслеђује, наслеђују се и гени у ћелијама физичког постојања и хабигус телесне структуре, и логичке матрице у расуђивању и способност имагинације, и сензибилитет у духовном постојању и све остало што се рођењем донесе на свет или научи од раније донетог. Узме ли се сад све скупа у обзир и лепо сабере произилази како је човек са свим својим физичким, менталним, и цивилизацијским својствима, састављен преплетом непосредно или посредно наслеђених својстава, да је брат брату у најмању руку један замршен идентитет наслеђа. Један радозналац узме слободу да закључи како је велико чудо што је та цела разноврсност ипак потпуно сређена, тананим нитима повезана, сплетена финим ткањем ритма, кохеренције, и хомологих елемената у баснословну космогоналну равнотежу. И још држи да ово није само његово гледиште већ је, нарочито од доба просвећености, уверење свих поборника позитивизма и детерминизма, а мирне душе се може рећи готово свих људи, јер скоро да нема човека који би се лишио веровања у свеопшти склад и који би од те „вечне истине” неразумно одустао.

Пријатељи тада узвикнуше да би и они били ради да чују одговор, па ако Модератус нема ништа против нека узме реч. Мајстор најпре упозори присутне да мало снуште глас пошто говори о универзалном складу и вечној истини не беше никад безазлени поступак: Сократ је то покушао па су га отровали, Питагора је са свог родног острва морао да бежи у бели свет, Христа су на крст распели, Ђордана Бруна су спалили („јер огањ чисти све” писаше у светим књигама), Саванаролу су прво обесили па му затим мртво тело спалили а пепео расули по реци Арно која је била сведок ове представе, Коперник беше мудрији те је о свом открићу истине ћутао 30 година, и све тако редом до 20. столећа а можда ће бити и даље.

Модератус после овог упозорења пређе на ствар истакавши да у оном делу који се тиче наслеђивања, то јест, једног од основних процеса у природи, ту је теза углавном исправна, али у делу где се износи теорија свеопште равнотеже ту је смисао тезе прилично лелујав услед категоричке генерализације. Тачно је да је златаста слика космогоналне савршености снажно привлачила лакоме људе још од Плагоненог света правилних полиедара, а нарочито од Њутнове рационалне механике па све на овамо до па праг трећег миленијума јер су наивни досада најрадије седели у заветрини идеалног модела.

Али откако су средином 19. столећа Џејмс Максвел и Лудвиг Болцман установили да се кретање честица гаса под притиском не одвија по законима рационалне механике већ по закону вероватноће, те да се више не може апсолутизирати принцип „исти узрок, иста последица”, нити заступати

општа важност каузалитета неопходна у тези свеопште равнотеже, тада је у романтична расположења тог столећа склоног идеализацији то откриће унело сенке и суморне перспективе. А откако су отприлике у исто време Карл Гаус, Николај Лобачевски, и Бернхард Риман утврдили дефект у апсолутизацији Декартовог координатног система који беше у основи рационалне механике, те тиме оспорили Еуклидову геометрију као самородну природу простора, тада су сенке постале још изразитије а перспективе суморније. После Сади Карноа и његовог наслеђивања ентропије, после Макса Планка и квантне механике, Алберта Ајнштајна и његове теорије релативитета, најзад и Вернера Хајзенберга и „односа неодређености”, илузија више није било. Беше сасвим јасно да је идилични модел хармоничног надсвета прилично нарушен а можда и сасвим покварен. Испоставило се да пису ред и поредак главни покретачи светског догађања него су то насумица и неред, па је ово сазнање било нешто сасвим друго или десето од оног сазнања у чију веродостојност многи беху толико убеђени да би за њу и главу дали ако је неко за опкладу тражи.

Вече се већ почело увлачити у двориште а влага се хватати по гранама старе липе, ускоро ће ноћ, лађари ће извући своје чамце па обалу и вратити се кућама, грађанство ће поћи на починак те ће уснути уколико се неки залутали вампир са Карпата на провуче кроз ошак те им у сан дође, и ту Модератус прекиде своје излагање са уобичајеним питагорејским поздравом „добро се надајмо”. Једино ће велика белосветска река тећи мраком и крадом, али она то непрекидно чини бог те пита откад и бог те пита зашто.

Сутрадан пошто је прошло подне и часовник на кули откуцао 12. сат пријатељи се сакупише, заузеше своја места у дворишту а дојавници опет у јарку. Модератус тада упита дружину да ли је спремна за наставак разговора а она одговори да јесте, како не би била. Ако је тако, рече мајстор, онда се може почети. Прешавши одмах на предмет разговора као прво напомене како редефиниција универзалне слике свега не треба никог да превише забрине нити да га баци у црне мисли, јер узевши све заједно, неред и није толико црп колико се код уопштавања обично претпоставља пошто у насумици постоје безбројне прилике за додир, док у поретку само оне које су матрицом поретка одређене.

Но испадне ли неко понашање из матричне детерминације, отуђи ли се каква функција из структуре поретка, тада ће се она испољити само као насумични и у односу на родно устројство реметилачки догађај. Колико ће утицати па везе и додире који су у том устројству постигнути и да ли ће га озбиљно нарушити, или чак разорити, зависиће од разлике опсега у делатности тог система. У том смислу састављање нове слике света пре свега подразумева свођење разичитих постојања једним обрасцем битисања, у ствари претпоставља образац који је кадар да обухвати и оно што постоји реверзибилно понут ме-

ханичког дела природе, и оно што постоји ирверзибилно као што је термодинамичка природа, и оно што egzистира строго узрочно и оно што је само вероватно, а к томе и такве egzистенције које су видљиве или тачно мерљиве, и те које нису видљиве или се не могу тачно измерити. Најзад ваља обухватити и те дистанце између појава за које су довољне Декартове координате, и те за које ће бити меродавне само Риманове, или чак и оне испод №-13 милиметара чија мера према уверавању врских познавалаца оваквих сићушних стварности, не поседује никакав простор-временски смисао. Међутим није тешко запазити да све те разноврсне и разнородне стварности какве год да биле, слабе или јаке, просте или сложене, имају три истоврсне нужности – да поседују својство као начин којим постоје, стање као начин којим се својство негде испољава, и место у простор-времену чиме располажу у мировању или кретању. Свако ће се сада досегити да горе наведене три функције сачињавају нешто што се у свету одређено дешава, јер, ако је у питању неко својство чије се постојање остварује одређеним обликом, степеном, и мером, на дагом месту и времену, онда је ту у питању природна појава „остварене стварности”, дакле, у неком заједничком односу те функције производе један догађај. Према томе оно што је Хегел подразумевао под „вечном снагом рађања” или пак Ниче „вечном жи-вошћу”, или оно што други претпостављају под синтагмом „*mundus archetypus*” или само кратко „свет”, јесте у суштини вечна скупина догађаја.

Овде мајстор узне кратак предак како би слушаоци могли да размисле или какву примедбу да ставе. Потом је продужио рекавши да би сад било корисно да се мало позабаве дијалектиком догађаја која иначе тумачи особености дијалогије света (јер тај има дијалошки облик), те ту пре свега образлаже и процес надовезивања (или залаичавања, или надовезивања наслеђених својстава) узимајући га као уопште битног у непрекидности свеопштег збивања а поготово код оне верзије која извесне догађаје чини одређеним и препознатљивим светом. Али ту је додао да он не би саветовао упуштања у многобројне појединости и све парадоксе што се по збили разних постојања нагомилавају, преплићу и један преко другог претурају, пошто би их то далеко одвело и разговор одужило, а зима је можда већ на прагу. И још сматра како би било најбоље да се ограниче на 1. темељни парадокс света јер ће из те хипотезе извући све што је њиховом науку потребно; ако још понешто дOMETну неће бити на одмет. Пошто су се сви са предлогом сложили, и пријатељи и они други, Модератус тада објави како је хипотеза првог парадокса веома давно знана и свима потпуно разумљива, те да је њена веродостојност и експериментално и емпиријски већ безброј пута и непогрешиво потврђена, дакле она гласи:

– у стварности света све се мења, у свету је непроменљиво само то да је све променљиво.

Или другим речима описно, све што постоји мора однекуд настати, у променама трајати, и некуд

нестати, па се свако збивање дешава на свој начин, потом на нски следећи опет тад свој, и даље редом, и једино је догађај разумевши га уопште као сваку промену својства, или стања и места, тој променљивости њен одређени облик и функционални идентитет. Надаље је познато и то да се променљивост одржава сменама, својим серијским надовезивањем догађаја, а пошто насумица има већу шансу, то јест, шансу прве прилике, смењивост је највероватније надовезивање нереди хетероморфном серијом промена, значи опим низом у којем његови чланови мењају начин постојања. Но, постоје и такве серије чији чланови остају у свом донетом својству, али мењају само стање и простор-време. То су изоморфне промене као што је, на пример, оно што се дешава са капљицом воде чија се течност претвара у пару, ова у честице конденза и делић пеког облака који путује небеским пространством у силно удаљене крајеве да би се једног тренутка претворио у пљусак, она почетна кап воде у капљицу кише а затим и у део неког погока, али све тако да кроз цео сценарио није променила свој начин постојања водом већ само његово стање и позицију. Наравно да се ова хроника капи може од стране референтног угицаја (условно речено „посматрача”) описати и друкчије, рецимо само кинетичком верзијом као низ – успонско кретање, висинско циклонално, и слободни пад; најзад дескрипција је могућа и у другим верзијама чак и хетероморфном серијом.

То значи да сваки опис зависи од облика размене угицаја коју потенцијалне функције међу собом спонтано деле, отуд конкретне облике догађања стварности не доносе природне потенције самостално у свом елементарном постојању, већ само у конверзији са другим потенцијама, јер нема силе без отпора, топлоге без хладноће, таме без светлости, и томе слично. Конкретни догађај је увек и неизбежно извесна ремоделација датости остварена „саопштењем” својства, стања, и места дијалошки супротно стојеће референтне потенције као што је учинком своје стране и ова на исти начин ремоделирана стварност. Тада Модератус закључи да је то због тога што је свет као догађај већи од самог себе. Сви присутни се тргоше и у глас сложено изјавише да је то веома необично, чак и превише за један свет ма какав да је.

Не би ли дошли себи, ако когод жели нека и чашу шербета попије, мајстор стаде да их умирује напоменом како се у нереду налазе све шансе па се налази и та да се догађаји понове, а не ретко се понављају и низом узастопно истих деоница те у том случају образују изоморфне цикличне серије повратних догађаја. Дешава се то код људског срца које куца у ритму, такође и са људским дисањем или радом појединих органа, затим са зидарским виском који се једнолично клати, са воденичким колом које се равномерно обрће, са реком што непрекидно тече куда мора, са васионским лоптама што круже по разним небеским елипсама, а као што се да видети пемају намеру да са тим престану, дешава се исто и са пролећем на Дорфолу које поново долази тачно у

дан и час уколико се негде не задржи одмора ради те закасни. Дорћолско грађанство пак, на такво закашњење гледа благонаклоно и не бива по свом обичају строго. И управо цикличне серије збивања представљају основну оргинатуру реда понашања стварности, оне продужујући прошлост у садашњост а затим садашњост у будуће, пролонгирају формацију сваког оствареног поретка, оне у ствари наслеђују и у наследство предају кључни ритам усклађеног понашања оног што је Платон називао „ритмом душе света”. А када се деси да цикличне серије догађаја међу собом успоставе референтне односе утицаја па се тако вежу и узajамно подесе заједничком матрицом повратног деловања, тада то представља сложено, или изузетно сложено устројство тока промена једне деонице издвојене из свеопште променљивости обликом функције. Односно, представља облик поретка или систем догађаја у којем је одстрањена насумица, подробније речено, где се степеном скопчаности серија и чврстом регулацијом позиција смањује количина насумичних екстрапозиција, а тиме и учинак ентропије. У васионском пространству унутар звезданих јаа и међу њима, делују разни системи али једнодобно и безбројни необлици збрке. Имајући то у виду својевремено је Болцман тврдио да све што се збива игром случаја стохастички тежи највероватнијем стању. Коју дценију касније математичар Вилард Гибс је испитујући у статистичкој физици правило фаза равнотеже једног система, установио како је у свету наред највероватније стање.

Видевши на лицу присутних изразе тескобних осећања, мајстор беше принуђен да се одмах надовеже, не хтеде да их остави у недоумицама те да песимистичко расположење пријатеље баца у црне слутње и тешке мисли. Зато им одмах изложи гледиште уваженог znalца и оца кибернетике Норберта Винера који је у својој знаменитој књизи („The human use of human beings”) написао следеће: „...Док ентропија расте, свемир, а и сви затворени системи у свемиру теже да се изопаче и да изгубе своју особеност, да из стања најмање вероватноће пређу у стање највеће вероватноће... У Гибсовом свемиру најмање је вероватан ред, а највише хаос. Али док свемир као целина... настоји да се расточи, постоје местимична острвца чија је тежња супротна тежњи свемира... Живот налази свој дом на једном оваквом острву...”

Изнанађени слушаоци изјавише да досад нису знали да живе на острву, нико им то пре није казао нити су то они, иначе оштровидни, икад запазили, али ако Модератус у такву претпоставку верује, вероваће и они. Не обраћајући пажњу на ироничну ноту провучену кроз ову упадицу, мајстор продужи објашњавајући залаччавање цикличних серија и њихових скупова нагласивши при томе да су то детерминанте природе и њених појава. Стога цикличној пролонгацији облика подлеже сваки систем те отуд и на овој земљиној лопти све физичке, биолошке, и уопште еколошке формације, а к томе и све оне за које се вели да нису физичке већ су делатности расуђивања

или делатности душе, укратко појаве и функције индивидуалне, колективне, уопште узев цивилизацијске свести, такође подлежу овим законитостима. Сви системи ће опстајати или се постепено развијати по детерминантама њихове матричне одређености повратног догађања све дотле, док ентропска неизбежност унутрашњих раскидања момента облика (или некаква спољна агресија туђих система) испрва не изазове одступања, а затим поремећаје у слогу, тиме проузрокује гомилање насумичних догађаја унутар организоване асоцијације, односно, проузрокује стварање органског нереда чија ће инволуција превладати еволуцију реда и коначно довести систем до распада.

Нема поретка ни конкретног идентитета без деловања повратних функција унутар његовог корпуса па се отуд добро зна да нема живог света, ни живог створа, нити људског бића без генетског наслеђа, нема друштвеног идентитета без наслеђених демографских, материјалних, и духовних, то ће рећи етничких, етичких, и митских, чак логичких матрица. Не постоје цивилизације које се рађају партогенетички из саме себе нити на овом свету ишта постоји што је настало из ничега, отуд поштовање наслеђа није само умишљени дуг према прошлости нити је то некаква залудна човекова ирационална фантазија, ово поштовање је заправо уважавање темељних закона природе у којој облици реда и устројства могу бити сати искључиво постепеним залаччавањем свог бити-сања.

У супротном, раскид који би се у том процесу десио неизбежно би проузроковао појаву насумице која иначе по природи ствари сваком уређеном скупу догађаја ентропски прети. По овом питању и невеселим перспективама које ово питање за собом повлачи, дружина се једногласно изјаснила да ова хипотеза одиста има безброј трансисторијских доказа пропасти цивилизације, те да код овог ваља имати на уму 5. королар од оних необичних Марфијевих закона који каже: „препуштене себи, ствари имају тежњу да се крећу од лошег ка горем”.

Измаглица са реке већ се неприметно увлачила у двориште а сугон се из тамних углова (где он борави дању) потајно прикрадао и, као што се увек догађа, вече је долазило праћено ветровим једрилицама и тескобним претсказањем дуге и неизвесне ноћи. У тај час пријатељи се спремише за растаок, још само по која реч, само још кратки поздравни, и наравно обећања да ће се за неки дан, можда месец или за годину, поново срести овде на Дорћолу или у Тракији, по свој прилици у Јасмосу, или на жалу Егејског мора, где се према сведочењу Сандра Ботичелија богиње рађају из пене. На крају један другом обећаше да ће наставити са одгонетањем загонетке, или пак са одгонетањем одгонетке, јер, на овом свету је тако да свака одгонетка кад тад постане загонетка.